

1967. חצי הכוס המלאה: שלמה המלך אמר במשלי: "וְעֵינֵי כָסִיל בְּקֶצֶה אֶרֶץ" (משלי יז, כד). הכסיל אינו נעצר לראות את היופי שבהווה, אלא מחפש הלאה בקצה הארץ מה עדיין חסר לו, 'מי שיש לו מנה רוצה מאתניים', ובמקום להיעצר ולראות את חצי הכוס המלאה, לשמוח בה ולהודות עליה, הוא ממשיך לחפש את חצי הכוס הריקה, כילד קטן המקבל מתנה ובמקום לומר 'תודה' הוא שואל 'מה עוד?' המעניין הוא, שדווקא בענייני רוחניות אדם מסתפק בחלקו ומרגיש שהוא בסדר, ואילו ענייני הגשמיות לעולם אינם מספקים אותו (אור עולם ז, עמ' 2).

1958. נחלה עבר על נפשינו: דוד מתאר את הצרות כמו מים ואומר: "אֲזַי הַמַּיִם שֶׁטְפוּנוּ נִחְלָה עֲבַר עַל נַפְשֵׁנוּ" (תהלים קכד, ד). הכוונה שנחל הצרות היה עובר על נפשינו ולפי זה פירוש זה קריאת 'נחלה' במלעיל. אך רש"י קורוהו במלרע, מלשון מחלה (ילקוט מעם לועז תהלים קכד).

2011. המתנה שש שעות בין בשר לחלב: איסור בשר וחלב מהתורה, הוא דווקא אם בישל בשר וחלב, ומדרבנן אסור אף כשאינו דרך בישול (חולין קח, א). באשר לשהיה בין אכילת בשר לחלב כתבה הגמרא: "מסעודה לסעודה" (חולין קח, א). בהלכה נזכר, שאם אכל בשר צריך להמתין שש שעות כדי לאכול מאכל חלבי (שו"ע ורמ"א י"ד פט, א), ויש נוהגים להמתין שעה אחת (הובא ברמ"א שם), או שלוש שעות (דרכי תשובה י"ד פט, ו). יש מי שכתב מסיום הסעודה [ברכת המזון] להמתין שש שעות (ערוה"ש פט, ד), ורוב הפוסקים כתבו מסיום אכילת הבשר בפועל (ילק"י פט, ט). אנחנו ממתינים שש שעות מסיום אכילת הבשר בפועל ולא מסיום הסעודה (הרב הלוי).

2012. המתנה בין בשר לחלב לקטנים: מכיוון שקטן נחשב כחולה שאין בו סכנה והוא מעכל את האוכל מהר, ועוד שזהו מנהג ואיסור דרבנן, ויש מחלוקת הפוסקים מהו שיעור ההמתנה. יש שהקלו מעיקר הדין, לקטנים פחות מגיל בר\בת מצווה עד שנה לפני, לאכול מאכל חלבי חיוני אחר בשר (ילק"י י"ד פט, כא), ויש שכתבו לחנך את הקטן בהדרגה להמתין שש שעות: א. פחות מגיל שלוש: אין צריך להחמיר כלל. ב. הגיעו לחינוך: יש להקל בבשר עוף לקטנים (שבט הלוי ד, פד). ומכאן ואילך עד גיל תשע להרגיל בהדרגה. ג. בגיל תשע: לחנך להמתין שש שעות ויש להקל במקום צורך (משנת הכשרות ב, ג-ד). לפענ"ד, יש לחנך את הילד בהדרגה מגיל שלוש מהקל אל הכבד (הרב הלוי).

2013. המתנה לאכילת חלבי למי שלעס בשר בשיניו: בטעם ההמתנה בין בשר לחלב נחלקו הראשונים, ונאמרו בזה שני טעמים עיקריים: א. משום בשר הנכנס בין השיניים ואחרי שש שעות הבשר נחשב כמעוכל (רמב"ם מאכלות אסורות ט, כח; פרישה י"ד פט, ב). ב. משום שטעם הבשר יוצא ו"מאריך בטעמו" (רש"י חולין קח, א). לעניין הלכה, כתב הטור שטוב לחוש לחומרא לשני הטעמים (טור י"ד פט). אחת הנפק"מ, למי שלעס בשיניו בשר לקטן מבלי לבלוע את הבשר, שלדעה הראשונה [בשר בין השיניים] צריך להמתין שש שעות ולדעה השנייה, אין צריך להמתין שש שעות. להלכה פסק השו"ע שצריך להמתין שש שעות (שו"ע י"ד פט, א).

2034. הגעלת כלי פלסטיק: לעניין כלי גללים [כלים העשויים מגללים של בהמה ועפר] נזכר שמועילה בהם ההגעלה, מכאן יש אומרים שכל שנעשה הכלי לחומר חזק ומוצק שייך בו הגעלה, לא רק בכלי מתכת אלא גם בכלי פלסטיק, בפרט אם ההגעלה היא לכלים שאינם בני יומם שזהו מדרבנן בלבד (חלקת יעקב י"ד מה; חזו"ע פסח א, עמ' קנא). יש שאמרו שאפשר להגעיל אותם בעירוי בכלי ראשון בלבד ואין להניחם בכלי ראשון שיש לחוש שמא יחוס עליהם ולא יגעילם כראוי מחשש שינזקו מהחום (מנח"ג, זס). יש שאומרים שאין מועילה בהם הגעלה, שחומר זה לא היה מצוי בימי חז"ל, ולא מצינו שמועילה להם ההגעלה (אגרו"מ או"ח ב, צב). מקובל להקל להגעיל כלי פלסטיק ללא סדקים, ובצבא סמכו על זה. רצוי שהכלים לא יהיו בני יומם, ועירוי מכ"ר לפענ"ד לא מספיק (הרב הלוי).

1973. חיתוך פירות בצורות בשבת: מלאכת 'מחתך' היא אחת מל"ט מלאכות האסורות בשבת, והיא עוסקת בחיתוך חומרים בצורה מדויקת לפי מידה מסוימת. אין איסור מחתך באוכלים (שש"כ לג, ד), ולכן מותר לחתוך פירות, ירקות או עוגה לחתיכות רגילות לצורך אכילה. אך באשר לצורה אומנתית או מדויקת מאד אסור כי זה דומה למחתך (משנ"ב תק, ז). ואע"פ שיש שהקלו ברושם הסכין, מדובר דווקא ביום טוב לצורך אוכל נפש (יב"א או"ח א, ל). בצורה אומנתית ביום שבת, אנו נוהגים להחמיר שלא לעשותם גם באוכלים (הרב הלוי).

2036. השהיית מאפה בתנור חשמלי בערב שבת: האחרונים החשיבו את כל סוגי הכיריים, תנורי האפיה ושאר מכשירי הבישול ככירה שבזמן הגמרא שהוסקה בגפת ועצים (פס"ת רגב). תנור חשמלי שאפשר להגדיל ולהקטין את החום: יש מחשיבים את התנור כגרוף וקטום, ומתירים מעיקר הדין, שהיה של אוכל מבושל אם התנור במצב שבת (ילק"י רגב, ו). יש אומרים אפילו במאכל לא מבושל, מכיוון שאי אפשר לכסות את גופי החימום שהרי אין האש נראית בו, די לכסות את הכפתורים של התנור, ואם יש בו תרמוסטט אין לפתוח בשבת אלא בשעה שהתנור עובד ומחמם (מנח"ג א, ג-ט). יש אומרים שבנוסף יש להניח איזה פח בקרקעית התנור בין הסיר לתנור (מנח"ג, כח), ויש מצריכים לכסות את כל גופי החימום בתנור (הגר"ש אלישיב בשבות יצחק ב, ז). לפענ"ד, אפשר להשהות בתנור אפילו מאכל חי שיאפה בשבת ואין צריך לעשות מעשה בגוף התנור (הרב הלוי).

2037. החזרת מאכל לתנור בשבת: בתנורים שלנו אין את החילוק כמו בכירה בין תוך התנור לבין מעל התנור, כמו בכירה שאפשר להחזיר אוכל לחימום מעל הכירה (שו"ע או"ח רגב, ב). יש אומרים להחזיר לתוך התנור בכל מצב משום ש'נראה כמבשל', אפילו אם נתקיימו כל תנאי החזרה (שש"כ א, ט). ויש שמקילים להחזיר לתוך התנור בתנאי החזרה [בתבשיל לח שיהיה חם בחום שהיד סולדת בו, והוציאו ולא הניחו על גבי הקרקע] (ילק"י רגב, ח). לגבי 'נתינה חדשה' [של מאכל שלא היה קודם בתנור] לתוך התנור יש כאן 'נראה כמבשל', אף אם רוצה לחמם בלבד, ולכן אסור, ויש מקילים להכניס לתנור קר שאח"כ יתחמם על ידי שעון שבת ובתנאי שיכסה את הכפתורים (פניני הלכה שבת א, י, כא; יב"א י, כו). לפענ"ד, ניתן להחזיר לתנור בתנאי החזרה. וכן מותר לתת בשבת נתינה חדשה, לתנור קר, כדי לחמם בשבת על ידי שעון שבת, כגרמא דשרי (הרב הלוי).

1304. מבחן המנהיגות: כשהיה משה רועה את צאן יתרו במדבר, ברח ממנו גדי עד שהגיע לחורשה ובה באר מים ונעמד לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר: אני לא הייתי יודע שהיית רץ מפני צמא! עיף אתה! הרימו על כתפו והיה מהלך, אמר הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, חיך אתה תרעה את צאני ישראל! המבחן היה, לראות האם יודע הוא שהעדר מורכב מהרבה פרטים ושכל פרט הוא עולם מלא, ולכל אחד נדרשת גישה והתייחסות נפרדת... מי שהולך יחידי זקוק לשמירה מיוחדת, ושמירה יתירה מכל שאר הצאן שהיו מאוחדים (אדני הבית, עמ' 46).

פרשת שמות: לא לדקלם אמונה

בפרשה מסופר על השעבוד של עם ישראל במצרים ועל הניסיונות של משה רבנו לשכנע את פרעה לשחרר את עם ישראל. אם נשווה בין ה"פרעה" של משה רבנו, לבין ה"פרעה" של יוסף - נמצא הבדל גדול ביניהם. פרעה שבימי משה מגיב בחוצפה: "מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל? לא ידעתי את ה', וגם את ישראל לא אשלח!" (שמות ה,ב). לעומתו, פרעה שבימי יוסף נראה עדין נפש, ומדבר כאילו היה בחור ישיבה: "אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת - אין נבון וחכם כמוך!" (בראשית מא,לט) מה פשר ההבדל הזה? זו שאלה ששואלים רבים מהפרשנים. החפץ חיים משיב לשאלה זו באמצעות משל.

מעשה בעשיר פלוני שנכסיו נפלו לטמיון, וקרוביו ומכריו ביקשו מהרב שיבשר לו את הבשורה המרה. חשב הרב כיצד לבשר לעשיר את הבשורה בלי לגרום לו לזעזוע. בתחילה דיבר עמו דברי הבאי. אחר כך אמר לו ש"כסף זה לא הכול בחיים", אדם צריך לבנות את חייו ולדאוג למשפחתו וכו'. הנהן העשיר בראשו ואמר: "הרב צודק". המשיך הרב ואמר לו: "איך היית מגיב אם אחת מהספינות שלך הייתה טובעת בים?" אמר לו העשיר: "כמו שהרב אמר - כסף זה לא הכול בחיים. הייתי רואה בזה כפרת עוונות". שאל הרב: "ואם היו טובעות לכבודו שתי ספינות?" אמר העשיר: "כפרת עוונות כפולה". אמר לו הרב: "כך בדיוק אירע. כל ספינותיך טבעו בים. כמו שאמרתי: ה' נתן וה' לקח". מיד התעלף העשיר על הרצפה. למרבה המזל הרב עבר קורס החיאה... לאחר שהתאושש העשיר, אמר לו הרב: "אני מתפלא עליך. כשדיברנו על כך שכסף זה לא הכול בחיים, הנהנת בראשך, ואמרת שהפסדים כספיים הם כפרת עוונות. איך, אם כן, כששמעת שזה גורל נכסף - התעלפת מיד?" אמר לו העשיר: "כבוד הרב! כשאמר לי שכסף זה לא הכול - לא ייחסתי לזה חשיבות, ראיתי בעיני רוחי את קידוחי הנפט, ואת יתרת הכסף בבנק, העולה כלפי מעלה, אבל כשהדיבורים של הרב הפכו למציאות - לא יכולתי לעמוד בזה".

זה ההבדל בין פרעה של יוסף לפרעה של משה. כשיוסף בא לפרעה ואמר לו שיבוא יום ומצרים תהפוך לאימפריה - הוא שמח לשמוע את הדברים, ואז לא היתה לו בעיה להכיר באלוהים ש"הודיע... אותך את כל זאת". אבל כשפרעה של משה שמע את משה אומר לו שהוא עתיד לשלם ריבית דריבית על כוח העבודה הזול שהוא מעסיק - זה לא מצא חן בעיניו, ובאלוהים כזה הוא לא היה מעוניין להכיר. המסר מזה הוא שבן אדם צריך להאמין באמונה שלמה שיש מנהיג לבירה. עם האמונה הזו יש ללכת כל הזמן, ולא מספיק רק לדקלם אותה.

